

โครงการเพิ่มต้นทุนชีวิตให้แม่วัยรุ่นและลูก

บ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี ฯ

ในช่วงทศวรรษเศษที่ผ่านมา ปัญหาการท้องไม่พร้อม เป็นปัญหาที่เพิ่มความกังวลให้กับสังคมมากขึ้น การทอดทิ้งลูกเป็นปรากฏการณ์ที่สังคมรับรู้บ่อยขึ้น ปัญหาการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย ถูกฉายภาพให้เห็นกันมากขึ้น และในระยะหลัง ปัญหาการท้องในเด็กวัยรุ่น ก็ได้รับการพูดถึงด้วยความห่วงใย **บ้านพักฉุกเฉิน** ของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ เป็นทางเลือกหนึ่งของผู้หญิงที่ประสบปัญหาเหล่านั้น ระยะเวลาของการดำเนินงานบ้านพักฉุกเฉินมา 30 ปีนั้น มีผู้ประสบปัญหาท้องไม่พร้อมที่มาขอความช่วยเหลือประมาณเกือบ 5,000 ราย ในบรรดาผู้ที่ไม่สามารถคืนสู่ครอบครัว โดยรับความช่วยเหลือจนหลังคลอดนั้น เฉพาะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จะมีจำนวนเกือบ 1,500 ราย ในกลุ่มดังกล่าว สาเหตุของการมารับความช่วยเหลือนั้น มาจากความไม่พร้อม ด้วยถูกทอดทิ้งให้สู้กับปัญหาตามลำพัง ผู้ชายไม่รับผิดชอบ หรือ อาจถูกข่มขืนที่เจ้าตัวเก็บเงียบ ไม่กล้าบอกใคร เพราะอาย เพราะถูกชู้หลาย ๆ กรณี เมื่ออายน้อย หนทางข้างหน้าดูตีบตัน แม้จะต้องการที่จะเลี้ยงลูกเองเพียงไร ก็มองได้ไม่ถนัด เพราะลำพังตนเอง ก็ยังไม่สามารถดูแลตัวเองได้ และเมื่อครอบครัวก็อยู่ในสถานะที่จะเอื้อมมือมารับผิดชอบค่าใช้จ่าย ก็เป็นไปได้ยาก การส่งลูกสู่สถานสงเคราะห์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ที่แต่ละคนประสบ ซึ่งประสบการณ์ในการทำงานของบ้านพักฉุกเฉินที่ดูแลผู้ประสบปัญหามานั้น เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า ความอบอุ่น ความรักที่ได้จากครอบครัว หรือจากผู้ดูแลอย่างต่อเนื่อง จะเป็นภูมิคุ้มกันให้รอดพ้นจากปัญหาต่างๆ ได้พอสมควร ทางเลือกนั้น จึงไม่น่าจะใช้ทางเลือกของผู้เป็นลูกแต่อย่างใด

ในบริบทที่ทางเลือกในชีวิตมีจำกัดนั้น ซึ่งหาก แม่อายุน้อย ยังอยู่ในวัยเรียนไม่มีอาชีพ หลายคนมองไม่เห็นทางออกในการเลี้ยงดูลูก ประเด็นตรงนี้ จึงต้องจัดการ เพื่อให้เขาเหล่านั้น ไม่เดินมาพบกับทางตัน ดังนั้น เพื่อลดการยกลูก ส่งลูกสู่สถานสงเคราะห์ บ้านพักฉุกเฉิน จึงได้มุ่งสร้างทางเลือก สร้างโอกาสให้กับแม่วัยรุ่น โดยเริ่ม **โครงการเพิ่มต้นทุนชีวิตให้แม่วัยรุ่นและลูก** ขึ้นตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา

จุดยืนและสาระของโครงการเพิ่มต้นทุนให้แม่วัยรุ่น คือ เพื่อสร้างชีวิตและสายสัมพันธ์ที่มีความหมายของแม่และลูก **มุ่งที่จะให้แม่ที่แม่จะอายุน้อยที่ประสบปัญหาตั้งครรภ์ไม่พร้อม ได้มีโอกาสที่จะเรียนหนังสือต่อ และเอื้อให้สามารถที่จะเลี้ยงลูกเองไปพร้อมกัน โดยให้การสนับสนุนรอบด้านอย่างเต็มที่** เป็นโครงการที่ท้าทายในกระบวนการ และต้องอาศัยความผูกพันมุ่งมั่นในการที่จะให้การสนับสนุนที่ใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 3 ปี แต่ผลลัพธ์ต่อสังคมนั้น เชื่อได้ว่ามากมาย เพราะเป็นการช่วยสร้าง 2 ชีวิตให้เติบโตอย่างเต็มตามศักยภาพ

ความช่วยเหลือที่บ้านพักฉุกเฉินให้แก่แม่วัยรุ่นนั้น จะครอบคลุมเช่นเดียวกับกรณีปัญหาอื่นๆ คือ ดูแลในด้านสุขภาพ ฟื้นฟูสภาพจิตใจ สร้างความเข้มแข็ง ให้ความรู้ ทักษะชีวิต และฝึกอาชีพ รวมทั้งติดตามกรณีเป็นคดีความ (ดูในกรอบ) และเยี่ยมบ้าน

การช่วยเหลือหลักๆ ของบ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ

สำหรับกรณีท้องไม่พร้อม เมื่อตัดสินใจเข้ารับความช่วยเหลือ จะได้รับความช่วยเหลือหลักๆ ดังนี้

- ที่พักอาหาร การดูแลสุขภาพ ฝากครรภ์
- ฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ ให้คำปรึกษารายบุคคล / กลุ่ม เพื่อช่วยในกระบวนการคิด การตัดสินใจและการวางแผนชีวิต
- จัดกิจกรรมกลุ่มให้ความรู้และทัศนคติที่เกี่ยวข้อง เช่น การดูแลตนเองระหว่าง และ หลังคลอด การเลี้ยงลูก พัฒนาการเด็ก สิทธิสตรี ทักษะชีวิต โรคเอดส์ การดูแลสุขภาพทางเพศ และอนามัยเจริญพันธุ์ การสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก ฯลฯ
- ฝึกทักษะ/อบรมวิชาชีพตามความสนใจ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำผม คอมพิวเตอร์ นวด ทำอาหาร การดูแลเด็ก ขับรถ ฯลฯ
- ให้การศึกษา ทั้งในระบบ หรือ นอกระบบ
- ติดตาม ให้ความช่วยเหลือในด้านคดี
- เยี่ยมบ้าน ฟื้นฟูครอบครัว รวมทั้งให้คำปรึกษาผู้ปกครอง

แต่จะมีลักษณะพิเศษ คือ

กระบวนการของ**โครงการเพิ่มต้นทุนชีวิตแม่วัยรุ่น** เริ่มด้วยการให้ข้อมูลความช่วยเหลือ เพื่อให้แม่วัยรุ่นตัดสินใจได้ **ความช่วยเหลือที่ให้นั้นมีเงื่อนไขในเรื่องการศึกษา คือ ต้องเรียนต่อจนจบชั้นมัธยมต้นหรือปลายแล้วแต่กรณี และดูแลลูกด้วยตัวเองระหว่างที่เรียน** ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมดนั้น บ้านพักฉุกเฉินของสมาคมฯ รับผิดชอบ การดำเนินการ จึงเริ่มต้นตั้งแต่ยังท้อง เริ่มจากการสร้างสายสัมพันธ์กับลูกในระหว่างท้อง การให้ความรู้ ดูแลตนเองก่อนคลอด และหลังคลอด รวมทั้ง การให้ความรู้ต่างๆ ในแง่ทักษะชีวิต ความรู้ด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งได้สอดแทรกให้ตลอดเวลาที่พักที่บ้านพักฉุกเฉิน รวมทั้งเพิ่มทักษะอาชีพที่แต่ละคนสนใจด้วย

ในกรณีที่แม่วัยรุ่นตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ นั้นหมายถึงว่า จะต้องดำเนินการในเรื่องโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นการเรียนในระบบ หรือ การเรียนนอกระบบ – การศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งแต่ละคนก็เลือกตามที่ต้องการ ในขณะที่เรียนหนังสือนั้น สำหรับกรณีที่พักที่บ้านพักฉุกเฉินสมาคมฯ ก็ได้ฝากเงินในธนาคารให้เดือนละ 1,500 บาท ซึ่งแม่วัยรุ่นไม่มีสิทธิถอนเงิน จนกระทั่งเรียนสำเร็จและพร้อมที่จะก้าวออกจากบ้านพักพร้อมลูก

ภารกิจตรงนี้ มีใช่มีเพียงกับแม่วัยรุ่น แต่จะต้องทำงานกับพ่อแม่ และครอบครัวที่แม่วัยรุ่นจะคืนสู่ ด้วยการให้คำปรึกษาและเตรียมครอบครัวของแม่วัยรุ่น การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างแม่วัยรุ่นและพ่อแม่จึงเป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญของโครงการ

ในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา มีแม่วัยรุ่นที่เลือกกลับไปอยู่ที่บ้าน ปัจจุบัน แม่วัยรุ่นกรณีนี้เรียนชั้นมัธยม 5 ลูกอยู่อนุบาล 3 ซึ่งสมาคมฯ ก็ให้การดูแลในเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกที่ต้องฝากเพื่อนบ้านเลี้ยงช่วงกลางวันในระหว่างที่แม่ไปโรงเรียน และดูแลด้านการเรียนของแม่ทั้งหมด อีกราย เลือกที่จะเรียนในระบบเพื่อให้สำเร็จ ม.3 โดยอาศัยที่บ้านพักฉุกเฉิน ลูกอายุ 1 ปีเศษเมื่อแม่เริ่มกลับไปเรียน ซึ่งการดำเนินชีวิต คือ เลี้ยงลูกเอง พร้อมๆ กับที่เรียนหนังสือ โดยในระหว่างไปโรงเรียนนั้น เนอสเซอริของสมาคมฯ ช่วยดูแลลูกให้ สำหรับกรณีอื่นๆ ที่อยู่โครงการนี้ ประมาณ 12 รายเลือกเรียนในระบบการศึกษานอกโรงเรียนและเลี้ยงลูกเองเช่นเดียวกัน

ถึงปัจจุบัน (ธันวาคม 2553) มีแม่วัยรุ่นเรียนสำเร็จการศึกษามัธยมต้น และปลาย รวม 5 คน แต่ละรายใช้เวลารวมทั้งบ้านพักฉุกเฉินดูแลตั้งแต่เริ่ม ประมาณ 3 ปีโดยเฉลี่ย และปัจจุบันได้ออกไปตั้งต้นชีวิตใหม่ที่มั่นคงสูงขึ้นพร้อมกับลูกแล้ว

เราเชื่อว่า 3 ปีของการเลี้ยงลูกเอง สร้างความผูกพัน และสกัดการส่งลูกเข้าสู่สถานสงเคราะห์ได้อย่างดี ต้นทุนความรู้ที่เพิ่มขึ้นไปในขณะเดียวกัน พร้อมกับเงินสนับสนุน แม้จะไม่มากนัก แต่ก็เพียงพอทำให้ชีวิตเริ่มต้นใหม่ได้อย่างมีความหวัง เป็นชีวิตที่มีความรักและผูกพันกับลูกเป็นฐานที่นำทางการก้าวเดินต่อไปได้ ความท้าทายมีมากมายทั้งต่อตัวแม่วัยรุ่น และในส่วนของบ้านพักฉุกเฉินในการที่จะประคองให้เขาเหล่านั้นยืนหยัดในความมุ่งมั่นที่จะเรียน ที่จะดูแลลูก และมีอนาคตที่มั่นคง ปัจจัยที่เลือกที่สำคัญคือ การที่จะต้องให้การสนับสนุนที่ต่อเนื่องที่ฝ่ายผู้รับ คือ แม่วัยรุ่นมองเห็นชัดเจนถึงเส้นทางที่จะเดินไปสู่เป้าหมายปลายทาง แต่ที่สำคัญที่สุดนั้น คือ ปณิธานและความมุ่งมั่นของแม่วัยรุ่นที่ต้องช่วยกันสร้างขึ้นมาเหล่านั้นทำได้ (อ่านบันทึกประสบการณ์ของแม่วัยรุ่น 15 ทำยบทความนี้) เรามั่นใจว่า โครงการนี้น่าจะนับว่าได้มีส่วนที่สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทยได้ในระดับหนึ่ง

รายละเอียดเพิ่มเติม ติดต่อได้ที่

เมทินี พงษ์เวช / กรวิณห์ วรสุข โทร 02 929 2301

บันทึกประสบการณ์ชีวิต วัย 15 ... เป็นนักเรียน และเป็นแม่

ชีวิตที่ผ่านการข่มขืนซ้ำซาก
ชีวิตที่ต้องเป็นแม่ในวัย 15 ปีนั้นหนักหนาสาหัส
แต่ด้วยความมุ่งมั่น
โอกาสที่ถูกยื่นให้
จึงทำให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตนักเรียน
ได้เหมือนกับเด็กอื่นๆในวัยเดียวกัน
แม้จะมีภาระของความเป็นแม่ที่ต้องแบกไปพร้อมกัน

น้องเก้เป็นชาวใต้ เป็นลูกสาวคนเล็กในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 3 คน ซึ่งเกิดจากพ่อและแม่เดียวกัน เนื่องจากพ่อแม่ของน้องเก้แยกทางกันตั้งแต่แม่ตั้งครรภ์น้องเก้ได้เพียง 7 เดือน พี่ชายทั้งสองคนจึงอาศัยอยู่กับพ่อ ส่วนเธออยู่ในความดูแลของแม่และพ่อเลี้ยงซึ่งรักเธอเหมือนลูกและเลี้ยงดูแบบตามใจ

เมื่อน้องเก้อายุได้ราว 11 ปี แม่ให้พี่ชายมารับน้องเก้ไปอยู่กับพ่อจริง ซึ่งขณะนั้นพ่อของน้องเก้ได้แต่งงานมีครอบครัวใหม่ เธออาศัยอยู่กับครอบครัวนี้โดยนอนห้องเดียวกับพ่อและแม่เลี้ยง คืนหนึ่งแม่เลี้ยงออกไปเล่นไพ่ น้องเก้อยู่บ้านกับพ่อตามลำพัง และถูกพ่อข่มขืนเป็นครั้งแรก และหลังจากนั้นพ่อยังคงทำซ้ำอีก 17 ครั้ง น้องเก้ไม่กล้าเล่าให้ใครฟัง เธอรู้สึกเครียดและกดดันมาก ต่อมา น้องเก้มีโอกาสเล่าให้พี่ชายคนโตฟัง และในที่สุด แม่ทราบเรื่อง ได้พาไปแจ้งความที่สถานีตำรวจภูธรประจำอำเภอ โดยตำรวจดำเนินการสอบสวนและส่งน้องเก้ไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล มีนักสังคมสงเคราะห์โรงพยาบาลเข้ามาช่วยเหลือดูแล

ศาลตัดสินจำคุกพ่อของเธอ 100 กว่าปี และลดโทษลงมาเป็นจำคุก 54 ปี ซึ่งแม้ว่าน้องเก้จะรู้สึกโล่งใจ ที่พ่อไม่สามารถออกมาทำร้ายเธอได้อีกแล้ว แต่เธอก็รู้สึกเสียใจที่มีส่วนทำให้พ่อต้องมาติดคุก หลังจากนั้น น้องเก้ย้ายมาอยู่ที่สถานสงเคราะห์ของรัฐประมาณ 10 เดือน แม่กับพี่ชายจึงมารับกลับ โดยให้น้องเก้ไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของพ่อ ส่วนแม่อยู่กับพ่อเลี้ยงในอำเภอเมือง

ในช่วงเวลานั้น น้องเก้เริ่มสนิทสนมกับญาติผู้ชายคนหนึ่ง จนกระทั่งมีเพศสัมพันธ์กันโดยไม่ได้อุปกรณ์ ต่อมาประจำเดือนไม่มา เมื่อตั้งครรภ์ได้ประมาณ 5 เดือน แม่จึงรู้เรื่องและได้บอกให้น้องเก้ไปทำแท้ง แต่คลินิกไม่ทำให้ แม่จึงพาน้องเก้มาเช่าบ้านอยู่ที่จังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร จนเมื่อคลอด โรงพยาบาลแนะนำให้มาพักที่บ้านพักฉุกเฉิน เธอจึงตัดสินใจให้แม่พามาเช่าพักพร้อมกับบุตรที่เพิ่งคลอด

เปิดเส้นทางชีวิตใหม่

บ้านพักฉุกเฉินให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นด้านการดูแลตนเองและบุตร ให้คำปรึกษาน้องเก้ในด้านอารมณ์ ความรู้สึกและสภาพจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นความรู้สึกผิดบาปที่พ่อต้องติดคุก ความรู้สึกผิดที่ตนเองมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับญาติสนิท ความรู้สึกกลัวที่จะต้องเลี้ยงลูกคนเดียวตั้งแต่อายุน้อย ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ได้ให้

คำแนะนำดูแลด้านการปรับตัว เพื่อให้เธอมีกำลังใจที่เข้มแข็ง ส่วนในด้านการศึกษา น้องเกัดตัดสินใจเข้าเรียนต่อในโรงเรียนในภาคปกติ โดยในระหว่างที่ไปโรงเรียนก็ได้ฝากลูกไว้ที่เนอสเซอรี่ที่บ้านพักฉุกเฉิน และก็เลี้ยงลูกเอง

น้องเกัดถ่ายทอดความรู้สึกต่อการทำหน้าที่แม่ด้วยวัยเพียง 15 ปีไว้ว่า

“การเลี้ยงลูกคนเดียวทำให้หนูเหนื่อยมาก เพราะต้องเรียนไปด้วย แต่ก็มีเพื่อนๆ พี่ๆ เจ้าหน้าที่ที่บ้านพักเป็นกำลังใจให้ หนูจะต้องเตรียมคำตอบจากคำถามของลูกไว้ว่า พ่อไปไหน ซึ่งสำหรับหนูมันไม่ง่ายเลย ถ้าหากเขาู้ความจริง หนูไม่อยากให้ลูกมีปมด้อย แต่หนูมั่นใจว่าหนูสามารถทำให้ลูกได้ดียิ่งกว่าที่เขาจะมีพ่อ หนูจะทำทุกอย่างเพื่อลบปมด้อยของลูก

...ใครบอกว่าเด็กวัยรุ่นเลี้ยงลูกไม่ได้ ใช่ ยอมรับว่าเรายังเด็กอยู่ก็จริง แต่การเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ สามารถทำให้เราเป็นผู้ใหญ่ และเป็นแม่ที่ดีได้ในพริบตา พยายามศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่เราควรรู้ ทำวันนี้ให้ดี แล้วสิ่งที่จะตามมาที่ดีทั้งนั้น ...ไม่ใช่คิดแต่ว่าหนูยังเด็ก เลี้ยงลูกไม่ได้หรอก เราทำได้ ถ้าเราจะทำซะอย่าง ตอนแรก หนูก็เลี้ยงลูกไม่เป็นหรอก แต่เมื่อลองได้ทำ ได้เลี้ยงดู ก็รู้เลยว่าหนูก็ทำได้ และสามารถทำได้ดีด้วย”

ภาพน้องเกัดสะพายกระเป๋าจากโรงเรียนมัธยม เข้ามาอ้อมบุตรชายวัยขวบเศษไปดูแลหลังเลิกเรียน เป็นภาพที่ยืนยันถึงความรักความผูกพัน และพลังต่อสู้ฟันฝ่าวิกฤติชีวิตของน้องเกัด ด้วยความหวังว่าแม่ลูกวัยเยาว์จะประคับประคองกันไปให้ถึงฝั่งฝัน ซึ่งทั้งคู่จะมีอนาคตที่ดียิ่งขึ้นต่อไป ความรู้สึกนี้ตรึงจิตใจของใครหลายต่อหลายคนที่ได้รับรู้เรื่องราวของน้องเกัด
